

Revista Revistelor

Sămănătorul (Septembrie). D. Iorga, în „Arhitectura rominească“, e, mite mai multe idei juste și dă o mulțime de sfaturi, care ar trebui să fie realizate. D-sa spune că, la școala de arhitectură, ar trebui să se creeze un curs pentru arhitectura tradițională, religioasă și profană; că „rezultatul ar fi și mai bun, dacă școlarii ar face supt conducerea unui profesor mai priceput în asemenea lucruri, o mare călătorie în vacanțe care i-ar pune în stare să vadă și să înțeleagă monumentele cele mai însemnate ale timpurilor de originalitate în clădire“. Iar pentru căpătarea diplomei, candidații să prezinte o teză—care ar fi bine să se și tipărească, pentru a fi cunoscută de cercurile mai largi—asupra unei biserici ori mănăstiri.—Apoi d-sa mai propune publicarea unor „albumuri de artă care să adune tot ce ni s'a păstrat“, pe care le-ar putea face Academia, „dacă ar avea alt program de activitate“.

Această operă, zice d. Iorga cu drept cuvânt, n'ar putea-o face nici Ministerul de Instrucție „prea cuprins mai întotdeauna de politică“ și chiar dacă ar face-o, „ar cobori-o și ridiculiza-o prin oamenii pe care i-ar însărcina“.—D. Iorga sugerează ideea ca acest lucru să-l facă Societatea artistică care s'a alcătuit în jurul Principesei Maria.

Cu acest prilej să relevăm și un articol al d-lui Panu din *Săptămîna*, în care distinsul scriitor neagă existența

unei arhitecturi originale rominești, căci vechii arhitecți au fost Bizantini, Venețieni, etc. E drept acest lucru, dar acea veche arhitectură, *transplantață*, a devenit, prin vechimea ei, deci prin asimilare, o arhitectură „rominească“...

Vorbind de *Cintăreții Sibieni la București*, d. Iorga ridiculizează înaltă societate bucureșteană care și-a arălat, prin absența sa, disprețul pentru arta muzicală națională.

Orizontul. (August — Septembrie 1906).

În primul articol, dl. Dr. Valer Moldovan se ocupă cu chestia programelor politice ale naționalităților. Pornind de la faptul că primul-ministru Wekerle a putut să spuie în Parlament că el nu cunoaște programul naționalităților și interpretind vorbele aceleia în senzul că el nu cunoaște programul naționalităților aliate, adică al clubului deputaților naționaliști, nu programele naționalităților, autorul constată că în adevăr deputații naționalităților nu au un program comun de activitate parlamentară. D-sa crede că un astfel de program se impune și că el se poate face luîndu-se punctele care sînt comune în programele naționalităților. Un astfel de program de activitate ar preciza punctul de vedere al deputaților naționaliști asupra poziției de drept public a naționalităților în regatul ungar. Și dl.

Moldovan crede că el s'ar putea formula astfel: „Prin o lege fundamentală să se recunoască și garanteze naționalitatea Românilor, Sârbilor și Slovacilor ca subiecte etnice de drept, însă ca părți întregitoare ale națiunii politice ungare”. Cit privește punctele, în care programele naționalităților sînt deosebite, acelea rămîn pe sîmba fie cărei naționalități în parte.

Di. Vasile E. Moldovan, în *tabloul politic*, propune și susține cu multe dovezi folosul și putința creării unei mare ziar cotidian românesc. Dacă inteligența română și poporul ar plăti anual o cotizație foarte mică (variind între 2 și 12 coroane pe an) s'ar putea alcătui un venit de 195.000 de coroane pe an, cu care s'ar putea duce cu mult mai multă vigoare lupta politică. Ziarul care s'ar întemeia astfel ar putea rezista persecuției procurorilor unguri, ar deveni o putere în viața publică (după cum e ziarul socialistilor unguri „Nepszava”) și ar fi sîmburele în jurul căruia s'ar grupa toate energiile românești, care acum sînt împrăziate sau în neactivitate.

Biserica și școala din Arad publică, în numărul 38 al său, *vorbirii d-lui A. Birsoanu rostită cu prilejul adunării generale a „Asociațiunii în Brașov*. Dată fiind însemnătatea acestui discurs pentru înțelegerea rolului cultural al acestei instituții pentru poporul român din Transilvania, ne facem plăcerea să rezumăm cîteva din punctele mai principale ale lui. Făcînd o paralelă între întrunirea din anul acesta și acele înțunite tot la Brașov în 1862 și 1883, oratorul se întreabă dacă Românii din Ardeal au făcut vre-un progres cultural de la acele întruniri pînă azi. El constată că în literatură și mai ales în știință, din cauza lipsei condițiilor prielnice—foarte bine arătate de autor—progresele sînt mici pentru cel ce le-ar privi pe de-asupra,

fară să ție samă de împrejurările în care a funcționat și funcționează „Asociația”; dar cînd e vorba de lățirea luminii în straturi cit mai mari, de popularizarea științei, de creșterea sentimentelor bune, progresul e mult mai simțitor. Astfel „Asociația” a ajutat mulți tineri lipsiți de mijloace ca să studieze și să devie luminați ai poporului, a dat multe ajutoare uce-nicilor de la meserii și elevilor de la școlile de negoț, pentru ca prin ei să lucreze la crearea unei clase mijlocii, a înființat o școală de fete pentru a forma din fetele Românilor niște mame bune și folositoare neamului, a lucrat pe toate căile la ridicarea economică și culturală a poporului și a reușit să aducă în viața sătenilor îmbunătățiri, care sînt un puternic îndemnu pentru lucrarea mai departe în acelaș senz. Toate aceste au făcut ca „Asociațiunea” să fie privită în cele mai multe părți „ca o mamă bună, care cantă să atragă la sînul său iubitor pe toți fiii săi și la care cu toții privesc cu încredere și iubire”.

Revista Idealistă în numărul de pe Septembrie, conține între alte articole și unul al d-lui V. M. Kogălniceanu, care se ocupă cu chestiunea însemnată a *împroprietărilor*. După ce arată că, în țările agricole fără mare dezvoltare industrială, chestiunea țărănească se pune regulat, la epoce mai mult sau mai puțin departate, sub formă de nevoe de pămînt, de împroprietărire a sătenilor, autorul arată că noi ne găsim acum în una din acele epoci, cînd o nouă împroprietărire e necesară pentru a se da mijloace de traiu părții celei mai numeroase a poporului,—țărănimii. Cu atît mai mult ni se cere să rezolvim cit mai grabnic această problemă, cu cit împrejurările politice internaționale sînt mai nesigure, așa că nu putem ști ce va aduce ziua de mine, și trebuie a întărim cit mai bine temelia

statului român,—și cu cit exemplul țărărilor, care au ajuns la o mare dezvoltare industrială, și care au început să regretă că munca cimpului a fost părăsită pentru cea industrială, trebuie să ne învețe că e un mare rău să silim țărănimca—lipsind-o de pământ—să navălească la orașe, la fabrici. Se pare că lucrul acesta nu e înțeles de o mare parte dintre oamenii noștri politici, de aceea astăzi opozițiunea în contra împroprietăririlor e foarte serioasă și inverșunată. Dl. Kogălniceanu combate cele mai însemnate argumente ale adversarilor împroprietăririi. D-sa dovedește că proprietatea mică nu e azi mai întinsă de cât cea mare, după cum susțin ei. Căci, chiar după cifrele cele mai umflăte pentru proprietatea mică, ea se ridică la cel mult 3,200,000 de hectare, stăpânite de un milion de capi de familie, pe ciud proprietatea mare atinge cifra de 5,580,117 hectare împărțite la cinci mii de oameni; deci o nouă împroprietărire nu ar amenința de loc proprietatea mare, cum susțin adversarii împroprietăririi. Cu altă noi mult nu ar amenința-o cu „să nu e vorba de a se lua cu sula proprietățile particulare pentru a se da la țărani; alături cu moșiile Statului, ale minei moarte și ale instituțiilor mari financiare. S'ar mai da țaranilor și acele moși particulare, care sînt încărcate de ipoteci și pe care proprietarii nu le mai pot ținea. Dar chiar dacă s'ar atinge proprietatea mare, oare asta ar fi un rău pentru stat? Dacă ne gîndim că cei mai mulți din proprietarii mari cheltuiesc 80 la sută din venit în străinătate, că cei mai mulți își arendează moșiile la străini (în jud. Botoșani 89 la sută din moșiile mari sînt arendate), că agricultura care se face pe moșiile mari este ruinătoare („Raubwirtschaft“ exploatație agricolă de jaf—zic Nemții acestei agriculturi extenzive), că satele sînt exploatați fără milă și im-

pinși la degenerare pe aceste proprietăți mari,—nu putem să răspundem de cit: nu, nu ar fi un rău. Se mai obiectează că proprietatea țărănească ar face să scadă producțiunea agricolă națională (un fost senator a spus autorului că acesta a fost cel mai puternic argument adus în senat contra proiectului Caseirurale votat de cameră); dar, dacă țaranii ar fi instruiți și ar face o agricultură rațională, asta nu s'ar întîmpla: și apoi acum nu se duc în străinătate 80% din banii cișligății de marii proprietari?... Ce folos o aice pentru țară? Astfel autorul articolului respinge cele mai însemnate argumente aduse contra împroprietăririi și spune că ea se va face, pentru că ea răspunde unei nevoi adînci și nu se poate înlătura.

Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România publică, în fruntea numărului său de pe Septembrie, *dorințele învățătorilor romîni pentru școala și ridicarea sateanului nostru*,—un număr de 26 de puncte, toate cereri drepte, bine chibzuite și absolut imperioase pentru ridicarea și înălțarea poporului nostru. Lăsînd la o parte cererile care privesc îmbunătățirea stării materiale a învățătorilor, nu fiind-că le-am crede nedrepte, cum și unele cereri de detalii, cum sînt cele relative la controlul învățămîntului, la concedii, reduceri pe căile ferate etc., reproducem aici cite-va din cererile mai generale ale învățătorilor, pentru a scoate în relief direcția sănătoasă și patriotică a activității acestui corp, care din ce în ce mai mult își închină inuoca și inteligența cauzei cele mari—îmbunătățirii stării țărănimii. Cel dintăi punct din acest program al învățătorilor noștri glăsuște așa: „Învățătorii să lucreze din răspuneri pentru înflințarea: tovarășiiilor sateșii, obștiilor și bancilor populare“; pentru tovarășiiile sateșii

ei cer sub No. 6: „Tovărășiiilor sătești să li se facă următoarele înlesniri: a) reducerea transportului cu 50% pe căile ferate pentru produsele tovărășiiilor, b) scutirea de vamă a mașinilor și instrumentelor, c) simplificarea formalităților pentru păstrarea cerealelor în docuri, d) preferarea în stabilimentele publice a produselor tovărășiiilor, e) preferarea obștiiilor sătești la arendare de moșii, f) puțința de a ști sătenii prețurile tirgurilor de desfacere“. Oricine poate vedea că aceste cereri isvorăsc din o adinea cunoaștere și dintr'o preocupare statornică de nevoile tovărășiiilor sătești. Un alt punct, al șeptelea din cererile Asociației, este ca „cursurile complementare și de adulți să devină obligatorii iarna, și duminicile și sârbătorile în celelalte timpuri“. Invățătorii mai cer „să se dea dreptul învățătorilor ca să poată fi aleși în consiliul comunal, în consiliul județan și în parlamentul țării, ca și profesorii“; ca „Invățătorii să fie preferați în conducerea instituțiilor create de ei prin acțiunea extrașcolară“; ca „Să se sporească mai repede numărul școalelor rurale și al învățătorilor“ și alte multe îmbunătățiri, toate realizabile ușor, foarte modeste, dar absolut trebuitoare. Subscriem cu dragă inimă la toate cererile, la cele pe care le-am reproduș aice și la cele pe care nu le-am reproduș, și indemnăm pe învățătorii să stăruie din toate puterile pentru îndeplinirea lor.

Albina (1 Octombrie). D. M. Sadoveanu, în una din *Scrisorile sale trimise de un prieten pribeag*, vorbește de „Humuleștii lui Creangă“, de satul acela mare, vechiu, răzășesc care azi e „despărțirea a IV-a a urbei Tirgul Neamț“, de căsuța unde s'a născut Creangă, azi modernizată de o nepoată a autorului „Amintirilor“, de amintirile rămase pi între Humuleșteni despre petrecerile de mai târziu ale lui Creangă

în satul său, etc.—E una din paginile cele mai frumoase și mai duiioase ale d-lui M. Sadoveanu.

Săptămîna (Septembrie). D. Panu, cu prilejul lecturii scrisorilor lui Ibsen, care a captivat la vrista de 65 de ani pe o lină ră fată,—pune problema dacă „o fată tînă ră poate iubi un om bătrîn“. Că poate iubi, o dovedește iubirea inspirată de Ibsen, romanul lui Zola „Docteur Pascal“, etc.—Care este cauza acestei curioase psihologii, căci nu e natural ca o fată tînă ră să iubească pe un bătrîn? D. Panu răspunde foarte ingenios: Femeea iubește în hărbat forța, forța fizică. Astăzi însă, forța fizică a hărbatului a încetat de a mai fi pentru femei pe planul întâiu, dar ea avind nevoie să admie pe bărbat, admirația ei s'a transplatat pe terenul moral ori intelectual: admirația forței morale ori intelectuale. Un Ibsen, un „Docteur Pascal“ au putut captiva prin forța cugetării lor. Desigur însă că acest amor nu are acel caracter pasionat, care e „acea absorbțiune de carne a doi indivizi de sex deosebit, tineri și viguroși“.

Cu acest prilej să adăogăm și noi ceva: Posibilitatea acestui fel de amor, a cărui explicare dată de d. Panu o primim, este încă un argument în contra celebrei *Metafizice a Amurului* a lui Schopenhauer.

Revue des deux mondes. (1 August 1906.) *Brunetiére. La maladie du burlesque.* Genul burlesque care s'a născut sub influența italiană și spaniolă și a înflorit în Franța în prima jumătate a secolului al XVII, nu trebuie considerat ca o reacțiune contra prețiozității, care domnea pe atunci în literatură. Din contra, acest mod de a scrie, a fost bine primit de prețioși și prin otelul de Rambouillet și-a făcut intrarea în lumă. Burlescul nu-i în realitate decit o altă formă a prețiosului. El e o travestire a realității. Prin asta se distinge de comic care

se bazează mai mult pe observație. De satiră sau ironie se distinge, prin aceea că nu se inspiră de nici o intenție care să-l depășească, găsindu-și în sine însuși rațiunea de a fi. E o alterare și transformare a naturii ca și prețiosul, dar pe când acesta fardază realitatea pentru a ne stârni admirația, burlescul o înjosește și o caricaturizează, pentru a ne face să rîdem. Ambele sînt speciile unui aceluiași gen și caută să provoace în cititor surpriza și mirarea. Prețiosul și burlescul nu sînt accidente istorice particulare, ci reprezintă o tendință naturală a spiritului omenesc, tendință care apare în anumite timpuri în toate literaturile. În literatura franceză prețiosii și burleștii din secolul XVII au avut ca urmași în secolul XVIII pe Fontenelle, Marivaux, Montesquieu în *Lettres persanes*, Crébillon în romanele lui licențioase, în secolul al XIX pe Hugo în teatrul său romantic și în faimoasa prefață a lui Cromwell, în care a făcut apologia genului, apoi pe Gautier și pe Banville. Această tendință, Brunetiére o consideră ca o boală a artei, a limbii și a spiritului căci, spune el, marii artiști în operele lor nu s'au îndepărtat de natură.

Brunetiére. Publications récentes sur Montaigne. (1 Septembrie 1906). Cu prilejul apariției ediției municipale din Bordeaux a operii lui Montaigne și a studiilor remarcabile ale lui Strowsky asupra acestuia, Brunetiére caută să caracterizeze, după ultimele informații, pe marele scriitor. După el, scopul lui Montaigne, scriind *les Essais*, n'a fost nici de a se zugrăvi pe sine cum a crezut Pascal, nici de a construi un sistem filozofic sau a face o apologie a religiilor, cum au crezut unii. *Les Essais* sînt o anchetă asupra naturii omenesci. Montaigne a fost un incomparabil curioz. Nu însă pur diletant, căci și-a propus tot-

deauna un obiect ulterior curiozității sale. Scopul lui a fost să pătrundă cit mai adînc în cunoștința de sine însuși și în cea a omului. Pe cînd scriitorii anteriori nu se preocupau cu observația psihologică; istoria moravurilor, istoria intimă concepută ca o prelungire a experienței proprii în toate senzurile, a fost obiectul la care s'a aplicat Montaigne. Intențiile lui sînt cu totul deosebite de ale lui Sf. Augustin sau Rousseau, scriindu-și vestitele lor confesiuni. El nu se zugrăvește pentru a apărea în fața lumii ca un tip excepțional, ci pentru a se studia și cunoștința de sine cîștigată prin observație, îi servește ca mijloc de control pentru a aprecia, după justa lor valoare, observațiile pe cari le-a cules în cursul citirilor și meditațiilor sale. În particularitățile firii sale, îl interesează ceea ce e constant și etern omenesc. Observația lui e totdeauna comparativă. Marii scriitori clasici ai literaturii franceze au devenit moralști datorită lui Montaigne și făcînd din observația psihologică și morală obiectul literaturii, el a pus una din bazele clasicismului. Filozofia lui Montaigne n'are un caracter sistematic, nici n'a fost totdeauna aceeași. Ea a avut epocile ei și Brunetiére crede, cu Strowsky, că Montaigne a trecut dela stoicism la pyrrhouzin și apoi la diletantism dar, spune el, filozofia lui Montaigne a fost mai mult o filozofie a vieții, o adaptare la împrejurări, la mediu, la natură, ceva fără stabilitate, mai mult o metodă decît o filozofie, o artă de a trăi, decît o concepție a vieții. Influența operii lui Montaigne a fost enormă, nu numai în literatura franceză dar și în literatura universală. Bacon și Shakespeare au împrumutat mult dela dînsul.

Gaston Rageot. Les résultats de la psycho-physiologie. Autorul arată cum s'a născut psihofiziologia sub influ-

ența lui Comte, ca o reacțiune contra școlii de observație internă a lui Jouffroy și înșiră rezultatele psiho-fizice inaugurate de Fechner și ale psihofiziologiei proprii reprezentată în Franța mai ales prin Ribot și Binet, rezultate pe cari autorul le consideră ca minime și neînsemnate neluminind decît funcțiile inferioare ale vieții sufletești. Contribuții mai importante pentru studiul funcțiilor superioare psihice a adus, după el, psiho-patologia prin operele clasice ale lui Ribot și în timpul din urmă prin minunatele studii ale succesoriului său, la Collège de France, Pierre Janet. Dar metoda întrebuițată de acesta e observația externă, controlată de cea internă, un fel de introspecție comparată, care se apropie mai mult de metoda lui Jouffroy și a vechii psihologii spiritualiste, decît de metodele experimentale ale psiho-fiziologiei.

Mercure de France, (Septembrie 1906).

Într'un articol intitulat *Un german apologist al limbii franceze*, Maurice Pellissou face o scurtă dare de seamă a unei lucrări asupra limbii franceze, datorită unui învățat german din secolul al 18-lea. Cînd, în 1784, Academia din Berlin a pus un concurs asupra chestiunii, „pentru ce limba franceză a ajuns universală în Europa și dacă trebuie de presupus, că ea își va păstra mereu aceasta prerogativă”, s'au prezentat două zeci și una de lucrări pentru premiare. Între acestea, în afară de celebrul „Discurs” al lui Rivarol, care a obținut premiul, a mai fost remarcată și o altă lucrare scrisă în limba germană de profesorul dela Stuttgart, Schwab. Dar, dacă juriul a împărțit premiul între aceste două lucrări, publicul nu a făcut același lucru cu faima: pe cînd discursul strălucit al lui Rivarol a ajuns celebru, memoriul erudit, dar mai greoi, al lui Schwab a fost dat uitării cu totul. Și totuși

aproape nu este nici o idee în lucrarea celui dintâi, care să nu se găsească și în a celui de al doilea, pe cînd multe, foarte multe lucruri, din memoriul lui Schwab nu se găsesc la Rivarol. În special, la chestiunea dacă limba franceză va continua să fie universală în Europa, la care Rivarol nu răspunde decît vag, prin cite-va fraze, care încujură răspunsul, — Schwab răspunde prin o bogată analiză a limbilor engleză și germană și prin punerea în evidență a superiorității celei franceze. De aceea autorul articolului atrage atenția „Congresului pentru extenziunea și cultura limbii franceze” asupra lucrării lui Schwab, pe nedrept dată uitării, în care scriitorul german cere să se lucreze pentru ca limba franceză să devie chiar universală, pentru că „mulțimea limbilor vii pe care trebuie să le învățăm începe deja să aducă pagubă științelor și artelor”.

Fără a intra în detalii, fără a face vre-o citație din poezii la care se gîndește, fără a le spune chiar numele, Jean Blum stabilește un paralelism între *filosofia lui Bergson și poezia simbolistă*, într'un articol de considerațiuni generale. Plecînd dela ideea că „poezia și filosofia sînt două aspecte ale unei realități unice”, autorul articolului arată că între filosofia lui Bergson și între poezia simbolistă este o mare apropiere și că ambele sînt niște manifestări ale spiritului epocii noastre. Dacă dela concepțiile științifice „evoluționiste” de acum trei zeci, de ani, s'a ajuns azi la concepția „ideei de continuitate” de azi, dacă determinismul și materialismul de acum treizeci de ani nu mai sînt admise azi așa cum erau atunci, — apoi și în artă spiritul a trebuit să evolueze dela poezia parnasiană și romanul naturalist de atunci, la simbolismul de azi. Și cea dintîiu apropiere între filosofia lui Bergson și între poezia simbolistă, pe care o găsește autorul e că, după cum

filosofia bergsoniană e mai mult o psihologie descriptivă, care caută să studieze acțiunile oamenilor, fără a avea pretenția, ca filosofia de altă dată, de a le prescrie legi, tot astfel și poezii simbolisti nu mai caută să devie pastori ai popoarelor ca V. Hugo și Lamartine, să prodice ca Dumas fils, ori să desprețuiască după cum faceau Vigny și Parnassienii.—poezia simbolistă privește, fără apostrofă și fără gest, trecind imaginile vieții ca și acele ale unui vis. Cu totul în opoziție cu romantismul și clasicismul, care nu se deosebeau decît prin metodă, dar care, de altfel, aveau acelaș scop de a descrie pasiunile mari ale sufletului, care sînt stări rare și trecătoare.—cu totul în opoziție cu aceste școli literare, poezia simbolistă se ocupă cu fenomenele mai adînci, mai ascușe, mai neînsemnate în aparență, dar din care, în fond, e țesută urzeala sufletului nostru. Aceste fenomene sufletești, care sînt realitatea profundă a sufletului nostru și farmecul poeziilor contemplative, sînt obiectul de studiu al lui Bergson și isvorul de inspirație a simbolistilor. Aceasta este apropierea cea mare între filosofia bergsoniană și poezia simbolistă, acesta-i substratul comun al unei filosofii și al unei poezii, care au apărut cam în acelaș timp, dintr'o concepție nouă științifică asupra naturii și a omului.

La Nouvelle Revue (Septembrie 1906).

Un gînd foarte descurajator își deșteaptă în minte citirea relatărilor lui K. Raph, făcute după raportul oficial al comisiunii de anchetă, asupra neregularităților ce s'au săvîrșit cu ocazia liquidării războiului din Transvaal: la ce mai folosesc sute de ani de cultură și de civilizație, dacă la un popor înaintat, ca cel englez, au putut să se petreacă astfel de lucruri? În adevăr, din faptele expuse în acel raport se vede atîta lipsă de preve-

dere la unii din cei însărcinați cu chestia proviziunilor, atîta lipsă de scrupul la alții, încît armata engleză apare într'o foarte tristă lumină: generali învinovați oficial de lipsă de pricepere, șeful serviciului financiar al ministerului de războiu acuzat de neglijență, ofițeri superiori acuzati de prea mare ușurință, ofițeri și subofițeri dovediți ca necinstiți,—iată ce defilează pe dinaintea ochilor noștri. Milioane de franci a păgubit statul din cauză că, pe de o parte, după încheierea păcii, el vindea proviziunile pe un preț foarte scăzut ca netrebuitoare și, pe de alta, cumpăra îndată chiar acele lucruri vindute de el, plăind însă un preț mare, pentru că avea nevoie pentru întreținerea soldaților până la repatrierea lor. Cît despre debandada, care domnea în serviciul aprovizionării, e destul să pomenim faptul că un subofițer a putut să vîndă șase sute de mii de livre de ovăș unui antreprenor, ovăș de al armatei!... Și încă nici n'a putut comisiunea de anchetă să constate toate neregularitățile, pentru că multe documente au fost distruse de cătră cei pentru care erau primejdioase.

Intr'un articol bine informat, Pierre Bernus se ocupă cu activitatea de până acum și cu cea pe care o va avea de desfășurat în viitor *majoritatea liberală engleză*. După ce arată condițiunile în care a venit la putere în Anglia partidul liberal, după ce arată că acest partid a evoluat foarte mult în senzul ideilor înaintate și că de fapt el e un fel de partid radical, autorul arată că în cele două mari chestiuni, care frămîntă acum lumea politică și poporul englez, chestiunea fiscală și cea a învățămîntului, guvernul actual și-a spus părerea: menținerea statului-quo liber-schimbist și liberarea învățămîntului de sub tutela clerului. Pentru celelalte chestiuni guvernul nu s'a pronunțat cate-

goric, dar părerile sale se cunosc din diferitele declarațiuni ale unor miniștri în anumite ocaziuni. Astfel se așteaptă desființarea sclaviei deghizate a Chinejilor duși pentru muncă în Africa de sud, cărora de-o camdză li s'a permis să se întoarcă în Asia cind vor (ceia ce înainte nu le era îngăduit); se așteaptă de asemei introducerea sistemului reprezentativ în Transvaal și se prevede că viitoarea legislatură va fi mult ocupată cu problemele muncii. În politica externă guvernul lui Campbell-Bannermann caută să menție cele mai bune raporturi cu Franța și Italia, să îndulcească raporturile cu Germania și să facă o cît mai mare apropiere între Anglia și Rusia și prin o astfel de politică lucrează mult pentru pacea generală, ba chiar guvernul actual al Angliei s'a declarat gata să sprijine o propunere care ar tinde la limitarea înarmării popoarelor,—ceia ce e un mare pas în sensul pacifismului. Dar programul guvernului și al majorității liberale: destul de bogat și așa, se pare că în curînd va trebui să fie încă lărgit, prin introducerea în el a unei grave chestiuni constituționale: aceea a Camerii Lorzilor. Instituția ei, care până acum s'a menționat mulțumită tradițiunii și inofensivității ei, pare că e singura speranță a partidului conservator, care vrea prin ea să facă să cadă reformele liberale. Dacă în chestiunea învățămîntului, a Home Rule-ului ori în vre-o altă chestiune mare se va isca un conflict între guvern, Parlament și popor pe de-o parte și Camera Lorzilor pe de alta, atunci evident că guvernul va fi silit să-și pue problema dacă să reformeze ori chiar să suprima Camera Lorzilor. Și fiindcă biserica anglicană are pretenția de a pune stăpînire pe învățămînt și, prin el, pe viața publică engleză, apoi pentru mulți începse deja să se pue și chestiunea separațiunii bisericii de stat.

Astfel Anglia e stăpînită acum de o pasiune reformatoare, care va aduce în curînd mari schimbări în această țară, prin înflocirea partidului liberal unit cu al inucitorilor.

La Revue. (Septembrie 1906) Într'un articol foarte bogat în fapte, Francis Marre, ocupîndu-se cu evoluția modernă a industriei chimice, arată progresele imense pe care le-a făcut în ultimul timp această industrie. Ceia ce a ajutat foarte mult progresul ei, e pe de o parte faptul că industria chimică a căutat să păstreze mereu cea mai strînsă legătură cu știința pură, să se folosească de toate descoperirile ultime ale chimiei, iar pe de alta că și știința s'a silit să fie conducătoare a acestei industrii, să-i ale toate nevoile și să i le satisfacă. De aceea dacă știința a dat industriei metodele cele mai lesnicioase și mai estine pentru a prepara și extrage diferite corpuri de care ea are nevoie, cum sint, de pildă, acidul sulfuric, soda, nitrații, aluminiul etc.,—apoi și industria dă laboratoarelor de studii toate corpurile, de care au nevoie, în cele mai bune condițiuni, așa că, pe cînd altă dată chimiștii—analizii erau nevoiți să-și prepare singuri reactivii puri pentru experiențele lor, astăzi se poate spune că nu există produse sau reactivi care să nu se poată procura în comerț într'o stare de puritate absolută. Mulțumită datelor, pe care teoria le-a procurat comerțului, astăzi industria materiilor colorante, a gudronului, a parfumurilor, a explozivelor etc., s'a schimbat cu totul și a ajuns la rezultate foarte frumoase. Iar din faptul că cele mai multe industrii chimice vor putea de-acuma taante să se lipsească de combustibil mineral și vor căuta să se instaleze în regiuni bogate în huilă albă, va rezulta o modificare foarte însemnată a hărții industriale a Europei și astfel țări, care până acum au fost lipsite

de industrie, se vor bucura în curînd de activitatea și de prosperitatea, pe care azi industria le procură numai unor regiuni.

La Revue Latine. (Septembrie)

E. Faguet, vorbind de scrisorile lui Alfred de Vigny editate de compatrioata noastră, d-ra Emma Sakeluride, găsește în ele, pe lângă acel Vigny pesimist și solitar-mizantrop, pe care-l cunoaștem cu toții, și pe un Vigny „grățios și vesel”, — după cum rezultă din mai multe din acele bucăți inedite. — Apoi găsește pe un Vigny critic literar foarte ager.

Ineditele unui scriitor, bucățile pe care el nu le-a publicat, pe care mai ales nu le-a scris în vederea publicării, ne aruncă lumini surprinzătoare asupra omului. Și ar fi interesant de știut *pentru* un scriitor și-a ales a-nume tendinți din sufletul său, căvora le-a dat aprobarea sa ca materie pentru literatură. Cine nu știe, la noi, că „Eminescu” cel din poeziile publicate de Iasuş poetul e o parte numai din tot Eminescu, dacă nu chiar un alt Eminescu decît cel descoperit în ineditele sale, care, fie zis în trecut, publicate așa *laolaltă* cu celelalte opere ale sale, vor da generațiilor viitoare un alt Eminescu, decît acel ce a voit însuș el se apară!...

În *Prejudecata raselor*, o recenzie a cărții cu acest nume a lui Finot, directorul de la „Revue”, E. Faguet recunoaște că reconstituirea caracterelor specifice ale *raselor* este o utopie, dar insistă asupra faptului că *psichologia specifică* a unui *popor* este o realitate.

Alphonse Séché și Jules Bertaut, analizînd cele cîteva numere ale revistei *Revue Parisienne* scoasă în 1840 de Balzac, arată că marele romancier a fost și un critic literar și social de primul ordin. — Din acea revistă, se vede cum Balzac a priceput, printre cei dintâi, pe Stendhal; admirația pen-

tru Walter Scott, — mui rezervată pentru Cooper, — și nedreptatea cu care judecă pe Sainte-Beuve, care, nu e vorba, n'a cruțat nici el pe Balzac, pe care nu l'a înțeles, cum se știe, pe deplin.

Jeanne de Flandreysy caracterizează opera lui d'Annunzio, caracterizare care se poate rezuma prin următoarele cuvinte, cu care încheie autorea: „Vedem reînviînd și palpitînd în d. d'Annunzio sufletul latin, veștic tot așa de radios, tot așa de splendid artistic ca'n vremea Romei imperiale și a Republicelor mărețe în care răsarî Renașterea...”

Revue de métaphysique et de morale. (1 Septembrie.) C. Dunan, *Legitimitatea metafizicii.* Autorul combate pe cei ce neagă existența metafizicii, susținînd că ea nu e o ontologie care speculează asupra unor obiecte ce aparțin unei lumi inaccesibile experienței noastre, ci o sforțare a spiritului pentru a realiza cunoștința integrală a naturii, prin formarea unor noțiuni din ce în ce mai sintetice și exprimînd din ce în ce mai bine unitatea universală. Ea trebuie să fie un idealism experimental, în care experiența să fie alfa și omega speculației. Spiritul nu poate avea alt lucru de cugetat și de interpretat decît natura și ea nu poate fi interpretată, fără a ne referi în chip conștient la experiență. Știința o și ea o sintetizează și procedează ca și metafizica, construind noțiunile sale și confundîndu-le cu experiența, dar obiectul ei e o experiență actuală și limitată, pe cînd noțiunile metafizice sînt formate în vederea experienței universale. Sinteza totală nepuținînd fi niciodată atinsă, aceste noțiuni nu pot fi niciodată complet determinate și nici o construcție metafizică nu poate fi o operă definitivă. În metafizică sîntem totdeauna în provizoriu, dar și teoriile fizice ale științei sînt provizorii. Au-

torul crede că metafizica e o întreprindere a spiritului omenesc legitimă și necesară, o întreprindere de care omenii nu se poate dispensa, de a o urmări într-o anumită măsură, căci pentru oricine minuieste noțiuni necesitatea de a sintetiza se impune.

Revue socialiste (August 1906). *Dreptul de vot pentru femei*.—trebuie să li se acorde imediat și fără nici o tranziție?

A doua zi după alegerile recente din Franța, alit de dezaastroase pentru conservatori, acostaia nu emis ideia de a da drept de vot femeilor, sperind că această jumătate a omenirii, până acum conservatoare, îi va aduce la putere. „Revue socialiste“ a întrebat pe principalii reprezentanți ai socializmului din străinătate și din Franța, care va trebui să fie atitudinea depulăților socialiști dacă dreapta ar propune să se acorde femeilor franceze dreptul de vot. Au răspuns Vaillant, Allemane, Vandervelde, Keir Hardie, Ramsay, Macdonald, Enrico Ferri, Ronbanowitch, Koudrine, Kaustky, Bernstein. Cu toții sint partizani ai acestei reforme și cred că din ea va rezulta pentru femeie o liberare de sub legile și obiceiurile care din punct de vedere economic și civil o fac inferioară bărbatului, iar pentru proletariat o repede creștere de forță și libertate morală și socială, această reformă fiind un pas mai mult pe calea progresului democratic și uman. Votul femeilor, spune Vandervelde, nu va aduce rezultatul sperat de clericali; cele mai multe din ele vor vota ca bărbații lor, cu toate sentimentelor religioase. În imensa majoritate a cazurilor, comunitatea intereselor menajului va determina comunitatea votului. Vor fi și excepții favorabile reacționarilor, dar aceasta nu va dura mult. Indată ce femeile vor fi alegători, toate partidele vor avea un interes electoral, independent de consi-

derații mai nalte, de a le face educația politică și indiferența scandaloasă a multor democrați și socialiști pentru mizeria, ignoranța și părăsirea intelectuală a unei jumătăți din omenire, va dispărea. Fără concursul femeilor, triumful socializmului e imposibil și, spre a le cuceri, nu trebuie să sacrificăm dreptul lor, pentru considerații josnice de oportunitate și interese electorale. Bernstein crede deasemeni că pericolul acordării dreptului de vot femeilor e imaginar sau trecător, pe cind foloasete acestei reforme sint reale și permanente. Clericali, spune el, vor face experiența lui Bismarck și vor dezamăgi în acelaș timp doginele propriiei lor religii asupra misiunii femeiei. Femeia oprimată e clienta preotului, femeia liberată va fi femeia socialistă.

Noua Antologia (Roma, Septembrie).—Augusto Osimo „Fenomenul lipsei de lucru“ și „Societatea Umanitara“.—În Italia există o instituție caracteristică, „Societă Umanitaria“ numită, care își datorește ființa marelui filantrop *Prospero Mosè Loria*: el, la 1892, prin testament, a lăsat pentru înființarea acestei societăți suma de 10,013,900.70, sumă care a crescut pînă la 1902—data înființării societății—la 12,050,842.52. După voința donatorului, această Societate Umanitară trebuie să urmărească următoarele scopuri: a) Să fondeze în Milano o „Casă de muncă“ care să poată da de lucru celor ce au; b) Să se facă un birou de plasare, pentru a procura muncă; c) Să se ajute școlile de arte și meserii, industriile casnice, cooperativele de produse și de muncă etc.; d) Să lupte pentru îmbunătățirea condițiilor morale și materiale ale muncitorilor agricoli, ca astfel să se micșoreze emigrația. — Societatea aceasta deci, după cum se vede, urmărește două scopuri: și de a preveni lipsa de ocupație și de a îmblinzi

soarta acelor care sufar din aceasta lipsa. Ca prima emanatie a acestei societati răsari „Oficiul muncii”, care și-a propus studiul statistic al tuturor chestiunilor ce se rapoartă la muncă și muncitori; o secțiune a acestui oficiu o formează oficiul de informațiuni. Pentru o acțiune mai directă și de folos imediat pentru muncitori, Societatea Umanitară a creat oficiile de plasare la Milano, Lodi, Novara, Vercelli și Mortara. Afară de aceasta, Societatea, inspirându-se de exemplul Belgiei și al Franței, și-a îndreptat activitatea spre Cassele de ajutor pentru cei fără de lucru; ea a coordonat diferitele casse de ajutor deja existente, a făcut să se mai înființeze și altele, contribuind ea și comunele Gand, Bruxelles etc. în măsură de 50 % asupra celor de subsidiu nu mai mari de 1 fr. pe zi și pentru un termen de ocupație care să nu intreacă 60 de zile lucrătoare pe an, pentru un muncitor. Scopul principal însă al acestei societăți n'a fost pus încă în practică. Cassa de lucru, care să dea de muncă celor neocupați, n'a fost încă înființată, dar va începe în curând a funcționa. Se înțelege că nu va fi condusă de criteriul noi, ci va urma exemplele celor mai bune Casse de lucru, care funcționează în alte țări.

Rivista d'Italia (Roma, Septembrie).

L. Gamberale „Școala unică fără latină”. Chestiunea limbii latine în gimnazii, a provocat o criză în sinul comisiei pentru reforma școlilor secundare din Italia. Prof. Vitelli, membrul cel mai cu autoritate din comisiune, și-a dat demisia, motivată cu multă amărăciune și ironie. Pricina acestei demisii este faptul că majoritatea comisiei s'a declarat pentru introducerea unei noi metode de predare a limbilor clasice, metodă, cum zice ei, fără pedanterie și aproape fără gramatică. (Aceeași metodă dar, pe

care pedagogii noștri ne-au impus-o și în școlile țării noastre). Cu drept cuvânt autorul numește o asemenea metodă „cea mai streină de o dreaptă judecată, dar care te îndreptățește să tragi concluzia că acei care o propun pentru greacă și latină, sînt absolut inocenți de orice atingere cu clasicii”. Cu toate acestea Gamberale e pentru scoaterea limbii latine din gimnaziu, dar dorește scoaterea pe față, nu scoaterea deghizată, prin introducerea unor noi metode. Motivele sale sînt bazate pe date statistice și sînt concludive. Anuarul statistic arată că în 1902, elevii tuturor gimnaziilor, de orice fel, erau în număr de 56,133, iar acei ai liceelor 17,000. Chiar și cu douăzeci ani mai înainte, în 1882, lucrurile stau tot așa: 42,811 gimnasiaști și 12,390 liceani. Asta însumă că 68% din elevii gimnaziului nu urmează mai departe studiile liceale; prin urmare nu e de loc rațional de a obliga majoritatea să facă exerciții de memorie cu conjugările și declinările latine, fără ea să-i urmeze nici un folos pentru viitor. Limba latină e necesară deci numai acelor care au să urmeze liceul și apoi universitatea, și e complet inutilă celorlalți. Cifrele arată că o mare majoritate de elevi, sînt nevoia unei școli superioare școalelor elementare, și că această majoritate nu are voința ori puțința de a merge pînă la sfîrșitul studiilor secundare. Deci necesitatea unei școli unice fără latină este impusă de statistică.

Deutsche Revue.—*Dr. Wilhelm von Hartel*, vice-președinte al Academiei din Viena, face o dare de seamă amănunțită despre mersul sporturilor de a aduce în ființă o uniune internațională a tuturor Academiiilor. Gîndul e vechiu, l'a avut Bacon și l'a visat și Leibniz. Dar în timpurile mai nouă, realizarea lui a devenit mai imperioasă din pricina nevoii de a alcătui lucrări care trec și peste forțele unui

singur individ și peste mijloacele unei singure Academii. O lucrare de asemenea fel este acel Thesaurus linguae latinae, care plănuit de mult, a devenit o realitate acum în urmă, mulțumită silințelor lui Ed. von Woelfflin. Cel care a pornit tratativele pentru alcătuirea uniunii internaționale a Academiei, a fost Th. Mommsen, cel mai mare organizator al muncii științifice din timpul nostru. În urma înțelegerii lui cu marele geolog vienez Ed. Suess și cu autorul acestui articol, s'au alcătuit statutele și s'a format mai întâi (1893) un cartel al Academiei germane din Berlin, Göttingen, Leipzig, München și Viena. Prima lor conferință a avut loc la Leipzig, și cu această ocazie s'a ales comisiunea pentru dicționar, anume Bucheler, Diels, von Hartel, Leo, Ribbeck (după moartea sa, Brugmann) și von Woelfflin. Până în 1898, cartelul a căpătat destulă forță pentru a se lărgi într-o uniune internațională. În adevăr, după invitația Academiei din Berlin, se alipiră și Academii străine, astfel că în conferința de la Wiesbaden fură reprezentate și „Societatea regală” din Londra, Academia de științe din Paris, Academia din St. Petersburg, Academia națională de științe din Washington; Academia de la Lincei, își trimise aderarea. Acum se stabiliră statutele și se hotărî și primirea încă a altor 9 Academii. La 1 April 1901, a avut loc într-o adunare generală în Paris, în care s'a admis principiul ca Academii să hotărască guvernele respective de a trimite direct toate tipăriturile, țărilor intrate în confederație; s'a hotărît apoi începerea unei ediții complete a operelor lui Leibniz, precum și alcătuirea celui catalog al tuturor lucrărilor relative la științele naturale, pe care îl începuse Royal Society din Londra.

A doua adunare generală a avut loc la Londra, în Mai 1904, adunare la

care au participat 21 de Academii cu 78 de delegați. Mai târziu a aderat și Japonia, Elveția însă n'a aderat pînă acum. Viitorul congres este hotărît pentru Mai 1907, la Viena.

Deutsche Monatschrift (Berlin, Septembrie).

General-locotenent von Pelet-Narbonne, „Transformarea armatei chineze”

Inceputurile de transformare ale armatei chineze datează din anii 1900—1901, cu ocazia expedițiilor puterilor europene în China. Pînă în acest timp, armata chineză consista din trei diferite organizațiuni, de diferite valori: 1) Trupele imperiale, așa numite ale „steagului verde”, oștire sub comanda Governorilor de Provinci, care o întrebuițau la tot soiul de servicii, nu mai la serviciul militar nu. Totuși în anul 1904, acest corp număra 490,000 oameni. 2) Armata manciuriană, formată din urmașii acelor coloniști care au întronat dinastia actuală pe la începutul sec. XVII. Amestecată mult cu Chinezi și Mongoli, număra la 1894, 270,000 de oameni. Ea este împărțită în 8 corpuri, din care cele 3 din urmă, stau sub comanda directă a împăratului ceresc; divizia I, este garda regală; restul de 5 corpuri, aparțin prietărilor casei imperiale. Pentru a ține această oștire cit se poate mai legată de dinastie, familia imperială îngrijește de familia fiecărui soldat; iar, pentru a-i face să nu se depărteze de locul garnizoanei, li s'a dat toate pămînturile de jur împrejurul reședințelor lor, fiind oprîți în același timp de a se căsători cu Chineze, pentru a-și păstra puritatea rasei. Scopul din urmă însă n'a fost complet ajuns. 3) Trupele Governorilor, pe care aceștia s'au văzut siliți a și le forma din pricina insuficienței trupelor imperiale. Marele om de Stat chinez, Li-Itung-Tschang în Tschili, și mai târziu Yuan-Schi-Kai, sufletul actualului mișcări de renovare, angajara

instructori străini, cu osebire germani, introduseră instrucția modernă și creară singurele trupe care au fost de vreun folos în timpul luptelor din 1900—1901. În timpurile din urmă ofițerii instructori sînt în mare majoritate Japonezi. Yuan-Schi-Kai, a organizat în provincia Petschili așa numita armată Peiyang, formată din 3 diviziuni, fiecare din cîte 2 brigade de infanterie din cîte 2 reg. de 3 batalioane a 500 de oameni, 1 reg. cavalerie de 700 soldați, 1 reg. artilerie cu trei diviziuni, din care 2 de artilerie de câmp a 4 baterii cu cîte 4 tunuri și o diviziune de artilerie de munte—1100 oameni cu 48 guri de foc, 1 batalion de pionieri și 1 de tren de cîte 500 oameni, un detașament de sanitari de 100 de oameni. Fiecare divizie număra 8,900 soldați, totalul se ridică la vreo 30,000 cu 96 tunuri de câmp și 48 de munte. Plata fiecărui soldat este de 4,50 taeli lunar (1 tael=4 fr.); de la fiecare se reține cîte 1½ tael lunar, care se dă familiei, rare pentru a nu da de grijă soldatului recrutat, este așezată în locurile cele mai ocrotite și care, la procese, se bucură de drepturile unui literat de gradul I; aceste privilegii dispar după eșiră soldatului din oștire. Serviciul este de 3 ani sub steag, 3 ani în rezervă și 3 ani în miliție. Din anul 1903 reorganizarea oștirii trecu din mâinile guvernatorilor din Provinciile, în acele ale guvernului din Peking. Într'un edict imperial din 1905, s'a stabilit planul viitoare organizații: se hotărăște înființarea a 36 divizii, cu instrucție modernă, de cîte 10,000 oameni fiecare; pînă la 1922 toate trebuie să fie formate. Pînă acuma s'a ajuns numai la 60,000 de oameni cu 200 tunuri, dar planul de organizare se urmează fără întrerupere și, atunci cînd China îi va realiza, va ajunge o putere militară, de care vor trebui să țină samă toate statele Europei.

Sozialistische Monats - Hefte (Berlin, Septembrie).

Apropo în întregime acest număr este consacrat chestiunilor ce aveau să fie dezbătute în Congresul partidului social democrat german dela Mannheim. *Eduard Bernstein* în „Pentru Congresul socialist din Mannheim“ discută chestia oportunității grevei generale cu arma de luptă, și se declară întru favoarea ei, considerînd agitația pușnică și organizația ca o mai înțeleaptă tactică. „Dacă se zice că lucrătorul german nu e revoluționar, cu aceasta nu i se face un reproș. Revoluția, în înțelesul pe care acest cuvînt îl are este, ca și războiul, la urma urmei, numai un mijloc barbar de a împăca conflicte care nu se pot sau se crede că nu se pot aplană altminterea“. *Wolfgang Heine* „Dreptul penal, procedura penală, și executarea pedepsei“. Această chestie figura și ea în ordinea de zi a congresului de la Mannheim. Autorul se mărginește a da numai cîteva indicații asupra punctelor care trebuiesc discutate și direcției în care trebuiesc rezolvite. Orice reformă propusă, zice el, trebuie să țină samă de împrejurările de față, așa ca să poată fi executată în societatea actuală. Așa, din pricina insuficienței legilor actuale, mulți sînt de părere ca legea să definească numai actele penale, iar pedeapsa să fie lăsată la libera apreciere a instanței; alții cer ca nici penalitatea actului să nu fie prevăzută în lege, ci să fie apreciată după cazuri, iar alții au propus ca pedeapsa să nu fie dictată de judecători, ci de colegii de funcționari. Autorul declară că asemenea propuneri, din punctul de vedere al politicii practice a prezentului, trebuiesc respinse de social democrație, căci nu se pot găsi în Germania actuală organe cărora să li se poată încredința o așa nelimitată putere. În ce privește responsabilitatea criminală, trebuie să se cercă ridi-

care a limitei majoratului penal la 14 ani împliniți și pentru toți delinquenții tineri nu trebuie pusă numai chestiunea dacă aveau cunoștință despre penalitatea actului, ci trebuie să se dea pedepse numai atunci când ei posedă un grad de maturitate intelectuală și morală destul de ridicat pentru a se putea aștepta la o rezistență serioasă față de impulsul criminal. În privința procedurii, trebuie iulăturat secretul instrucției și trebuie permis apărării să aibă influență în mersul instrucției.

Contemporary Review (London, Septembrie).

„*Anglia și Germania în Turcia*”— articol, al cărui autor bine informal se ascunde sub anonim—arată schimbarea opiniei publice față de aceste două țări în Orient, insistând cu doosebire asupra simpatiei de care Anglia se bucură acum în Turcia. Autorul observă că înainte de 1906 antipatia pentru Anglia era generală în publicul turc. Călătorul englez putea să simtă această izbitoră dușmănie în trecerea lui, cit de grăbită, prin Turcia: în vapor, în tren, în cafenea, la hotel... pretutindeni, atmosfera încercută împotriva Angliei te înăbușia. În întreg Orientul Anglia era urită din cauza politicii ei care se conducea de principiul de „a cere totul și a nu da nimic, de a distruge prin orice mijloc orice concurent cit de neînsemnat”. Este o rea politică pentru o țară de a ținde spre monopol: „Dumnezeu se îngrijește ca copacul să nu ajungă la cer”. În 1906 totul se schimba. Care e cauza? Politica Angliei—mulțumită personalității regelui Eduard—se schimbă. Anglia se întoarce la politica ei tradițională, părăsește principiul monopolului și ajunge sprijinitorul *Libertății*. Acest ultim cuvânt explică totul. Schimbarea bruscă a sentimentului public față de Anglia este izbitoare, mai cu

sămă în Turcia, unde e provocată și de reacțiunea împotriva Germaniei. Pătura cultă, în Turcia, urăște pe Wilhelm II, pentru că el sprijină absolutismul tiranic al Sultanului; oamenii de afaceri, aici, privesc cu germanii din imperiul Sultanului ca pe niște locuste și zic că drumul de fer german e făcut numai pentru a îmbogăți câțiva înalți demnitari germani. Germania e urită acum în Turcia poate mai mult încă decit fusese urită Anglia înainte de 1906. „Partidul Tinerilor Turci”, care a început să reînvie, știe că va găsi un sprijin în Anglia, de aceea el e un propagator puternic al simpatiei pentru Imperiul Britanic. Puterea de reînviere a acestui partid pleacă dela niște curioase împrejurări: Sultanul—pentru a opri generația tânără de a învăța în școlile altor țări *idei nesănătoase*—a încurajat răspindirea și înmulțirea școalelor pînă în cele mai mici sate. În orașe, s'au înființat școli superioare pentru fete. În aceste școli, pe lângă Koran, se învăța și a ceti și scrie, și aceste cunoștinți ajung puteri revoluționare într'o țară absolutistică: „Cine învață a ceti și scrie învață și a gîndi; și cînd femeile gîndesc, *răul* începe a fermenta”. Afirmăția că libertatea Turciei va veni prin femei ară oarecare temei. Germania a pierdut terenul aproape complet în Turcia unde-i susținută numai de partida Palatului; ea nu mai poate masca nesuccesul politicii sale. Pentru interesul propriu al Germaniei și pentru rezolvirea chestiei Orientului, o colaborație a Angliei și a Germaniei în Turcia se impune.

North American Review. (New-York, Septembrie).

Cu începere din Septembrie revista a început să apară de două ori pe lună, conținând, în fiecare număr, cite un capitol din „Autobiografia lui Mark Twain”, așezat înaintea articolelor speciale.—*Statele Unite și America*.

Latină“, datorit d-lui *John Burrel*, ministru american în Columbia, arată relațiile reciproce între cele două Americi. Autorul arată greșala Statelor Unite de a neglija întinderea relațiilor de tot felul cu America de Sud. Astăzi Statele Unite au atenția încordată mai mult spre Europa decât spre statele sudamericane, unde Vechiul Continent a câștigat o mai mare influență morală și materială de cât marca Republică de la Nord. Autorul afirmă că dacă Statele Unite ar cheltui a cincisprezecea parte din banii întrebuițiți în dezvoltarea comerțului cu Asia, pentru a spori comerțul cu America Latină, acest comerț s'ar tripla. Comerțul Americii Latine cu celelalte țări, după rapoartele oficiale, se urca în 1905 la suma de 1,700,000,000 dolari, dintre care 1,000,000,000 dolari la export și 700,000,000 la import. În suma exportului Statele Unite figurează cu 350,000,000 dolari; iar la cea a importului numai cu 189,000,000 dolari. Astfel balanța importului se ridică cu 160,000,000 dolari împotriva Statelor Unite. Cea mai mare parte din Statele sudamericane nu importă din Statele Unite de cât 14% din obiectele pe care le-ar putea importa în totalitate. Negligența Statelor Unite față de America de Sud se arată nu numai în relațiile comerciale, care, singure, le-ar fi destul de păgubitoare. Americanii de Nord n-au măcar curiozitatea atractivă de a vizita America de Sud: dintre Americanii de Nord, care călătoresc în alte țări, numai 10% vizitează și America Sudică, pe cînd proporția călătorilor Americani Latini, care vizitează Statele Unite, se ridică la 20%. Presa Statelor Unite ignorează evenimentele însemnate din America Latină; telegramele ziarelor adesea denaturează faptele sau le raportează în chip neconplect, ca pe niște lucruri neimportante. Ziarele

din Londra, Paris, Berlin, Madrid, Roma publică, în o săptămîna, mai multe telegrame referitoare la America de Sud, decât ziarele din Statele Unite, în o lună. Cînd ziarele Americii de Nord voesc să fie în curent publicul cu evenimentele din America Sudică, atunci se mărginesc în a exagera și a da informații senzaționale asupra revolteilor, atentatelor... forțînd imaginația să înlocuiască cunoașterea exactă a faptelor și contribuînd astfel a întuneca încă mai mult privirea cetitorilor spre America Sudică. Indiferența Statelor Unite de acum pentru tot ce se petrece în sudul Noului Continent e dăunătoare nu numai Statelor Unite; ea întîrzie evoluția unui acord comu în marea familie Pan-Americană. Astăzi, o persoană din Brazilia, Argentina, Uruguay, Paraguay ori Chili poate avea răspunsul unei scrisori, trimisă în Europa, în $\frac{2}{3}$ din timpul necesar pentru a avea răspunsul unei scrisori, trimisă în Statele Unite. Asemenea organizare a serviciului de comunicație între cele două Americi e mai mult de cât dăunătoare.

Review of Reviews. (London, Septembrie).

Dr. *Stead*, Directorul revistei—in studiul său biografic asupra actualului Rege al Serbiei,—recomandă pe Petru I ca pe un Rege cu adevărat constituțional, însuflețit de cele mai înalte principii de morală.—Dr. *Raleigh* scoate în lumină meritele marelui scriitor englez, *Pearl Mary Teresa Craigie*. Operele acestei scriitoare, de curînd decedată, au avut un mare răsunet în Anglia. În filosofia sa despre viață ea găsește în căința limanul tuturor suferințelor: căința sinceră poate răscumpăra toate păcatele; ea poate să dea omului nefericit curajul ca să trăiască.